

Kmetiška ljubezen.

Spisal Premec.

Iz goste megle, katera se je gnetla med nizkim gričevjem sem od Nanosa, je pršlo tako tanko, da se je čutilo, kakor bi naletavale na obraz same šivanke s svojimi ostrimi konci. Šlo je skozi obleko, skozi kožo, prav do kosti, do mozga. Konj, ki me je vlekel po ozki, blatni poti navzgor, je stresal z grivo, prhal ter grizel železo med čeljustmi, da so se ob straneh prikazovale belkaste pene. Listje obpotnih, od burje krivenčastih, na eno stran upognjenih dreves je porumenevalo in semtertja z rezkim šumom cepalo v jarek, napolnjen z umazano, blatnorjavo vodo. Semtertja je smuknila črez pot iz grma v grm rdečegrta taščica, žalostno utripajoč s premočenimi perotnicami . . .

Ta dežnik nad mojo glavo! Nobena kaplja ni ostala na njem; kakor skozi pajčevino je smukala druga za drugo skozi redko, nitkasto snov, razprostrto med drobnimi železnimi šibicami, ki so se svetile skozi njo. Kmalu je bilo okoli mene in pod menoj majhno, studeno jezerce, in dasi silno utrujen, sem se vedno premikal na vse strani, da bi našel vsaj ped suhega prostora.

Toda zaman!

Voznik je sedel tik mene kakor lipov kip. Cedilo se je od njegovega klobuka, kateremu so se bili upognili krajci, kakor iz napolnjenega žleba; teklo mi je po čelu, za vrat, po suknji, v rokave, toda za vse to se on ni nič zmenil. Na moje javkanje ni niti odgovarjal, le skomizgnil je včasih z rameni, da je pri tem brizgnil mrzel curek meni v obraz . . .

To je bilo potovanje v prvo mojo službo! Ta dan je bil nekak slab prorok poznejših, meglenih, deževnih, trpljenja polnih dni mojega življenja. Toda to ne spada sem!

Proti poldnevu sva dospela v vas, katera mi je imela biti nova domovina, vsaj za nekoliko časa.

Neko nedeljo popoldne je bilo, ko sem ga spoznal. Bil je srednje rasti, toda širokih, obokanih prsi in zarjavelega, lepega, kakor izklešanega obraza, na katerem se ni genila nobena mišica. Iz temnega očesa pa je odseval plamen nenavadne notranje občutljivosti. Hodil je vedno s povzdignjeno glavo, držeč se po koncu kakor sveča.

To je bil Anton Rejec, mladenič šestindvajsetih let, edini sin starega Rejca, kateri je bil legel pred nekolikimi tedni k večnemu počitku. Sestre Antonove so se bile pomožile, in ostal je sam s svojo materjo v hiši, oddaljeni četrt ure od vasi. Stari Rejec je imel tam krčmo že od pamtiveka, a poleg tega tudi precej obširno in dobro urejeno kmetijo. Nekoliko kmetija, nekoliko krčma, stoječa na pripravnem prostoru ob cesti, sta mu donášali toliko, da je prav dobro izhajal s svojo družino. Toda hčere so dorasle — bile so štiri — in tedaj se je stari Rejec nekoliko zaletel. Zapisal jim je prevelike dote, vsaki po osemsto goldinarjev, kateri so se vknjžili na hišo in na zemljišče. Pred smrtjo ni bil stari izplačal tega dolga, in podedoval ga je sin, ki je za njim prevzel krčmo in kmetijo.

Rejec je bil še gorak v grobu, ko so se začeli po vrsti oglašati Antonovi svaki, naj jim izplača dogovorjene dote, ker jim gre jako trda za denar. Anton pa je imel denarja komaj toliko, da je plačal precej visoke odstotke od dediščine. Premišljal je, kako bi se rešil iz te zagate, in prišel je do zaključka, da se mora oženiti in tudi toliko priženiti, kolikor ima izplačati.

Začel je v mislih naštevati vse boljše hiše, v katerih je bilo kako petično dekle. Toda kolikor jih je poznal, vsa dekleta so se mu zdela ali prebogata in preošabna, ali pa so imela premalo pod palcem.

In še nekaj družega je bilo! Šele pred nekaj dnevi ga je za vasjo srečala Rožanova Katrica, najlepša mladenka v vasi. Pozdravila ga je bila tako sladko, da mu je noga nehotoma obstala, in da ji je dolgo gledal v krasni obrazek z ljubeznivimi jamicami na licih in črnimi očmi. In vprašala ga je, zakaj ne pride nič po vasi pod noč; saj vendar ni niti tako star, niti tako grd, da bi se moral ogibati deklet! Kdo bi se ustavljal takim besedam? Popraskal se je nekoliko za ušesom, ker ni vedel storiti boljšega, toda sicer ni trenil niti z obrvmi; nič se ni ganilo na njegovem obrazu, samo oko se je nekoliko bolj zasvetilo.

Ona je pa iztegnila svojo žuljavo desnico proti njemu ter mu voščila »lahko noč.« No, kaj je hotel? Seči ji je moral v roko tudi on; toda to je storil tako nerodno, da ga je še danes sram tiste neokretnosti. Katričin svet je pa Anton poslušal, in res je šel v mraku včasih tja na vas, kjer se je pridružil vaškim fantom, ko so peli pod Katričinim oknom. In kadar je bil on zraven, tedaj se je gotovo prikazala ona na oknu. In Anton je odslej mnogo mislil na Katrico.

Toda kaj se hoče? Ona je hči ubozega kočarja, kateri se živi le ob dnini; kje pa naj vzame onih tritisoč in dvesto goldinarjev,

katere on, Anton, tako krvavo potrebuje? Oh, ali Katrico bi vzel tudi, ako bi imela samo polovico; drugo bi že kako skupaj spravil! Ali nič, nič, nič, oh! . . .

* * *

V eno nadstropje zidana, od zunaj snažno pobeljena hiša z dvema pritličnima sobama, kuhinjo in kletjo je bila krčma Antonova. Od vasi je bila oddaljena ravno za majhen izprehod, in okoli nje se je širila zelena trata z nekaterimi širokimi orehi, pod katerimi so bile postavljene po leti lesene mize. Ob nedeljah in praznikih so vaščanje raje zahajali v to krčmo, nego v zaduhle sobe drugih vaških gostilnic. Po smrti Rejčevi se je ukvarjala z gostilnico stara Rejka, katera pa je tudi že bolehalo, a imela je v pomoč dekle; Anton pa se je s hlapcem brigal največ za kmetijo. Prav potrebna je bila tedaj pri hiši mlada gospodinja. —

Nekega zimskega večera sta sedela mati in sin sama za pečjo v izbi. Ona je molče vrtela kolovrat, on pa je sedel s pipo v ustih, pregledujoč novo došle knjige družbe sv. Mohorja.

Starka povzdigne glavo in pravi:

»Tone, ali si že kdaj premislil, na katero stran se obrneš? Meni sicer ni do tega, da bi te silila; toda sam izprevidiš, da je treba v hiši skrbne gospodinje, katera tudi kaj prinese. Ako nič ne priženiš, ti pojde slaba. Glej jih, vsaki dan so ti svaki v hiši!«

»Po pravici vam povem, mati, da ne vem, kje bi začel!«

»Eh, kaj boš! Jutri pokličem strica Matijo, in z njim pojdeš najprej k Lukovim. Marjetica bo imela okrogle tri tisočake, in pridna je tudi!«

»Oh, mati, Marjetica je res bogata in pridna, pa kako je tudi ošabna! Še pogleda me ne, kadar se srečava! Ne vem, kako bo tam!«

»Pojdi, pojdi, vpraša se lahko povsod; saj te ne pojedjo!«

Umolknila sta oba. Kolo je brnelo, veter je nanašal drobno nalujujoči sneg na šipe.

Ura je udarila deset.

Tedaj pa so se nenadoma odprla vežna vrata. Tone je vstal ter je hitel gledat z lučjo, kdo da je. Komaj pa je stopil na prag, že mu je zastala noga, in strmeč je gledal v lice — Rožanovi Katrici!

»Oh, odkod pa ti Katrica?«

Njej so se zaokrožile cvetoče ustnice v prijazen nasmeh, in prikazali sta se vrsti snežnobelih, drobnih zob. Potem si je otresla snežinke z obleke, si pogladila mokre lase z drobno roko ter rekla:

»Oh, dolga je bila ta pot iz mesta! Včeraj sem bila šla tja, da si poiščem zdaj na zimo kake službe, ker se doma nič ne zasluži. Toda našla nisem nič pripravnega in odpravila sem se danes popoldne proti domu. Toda noč me je zalotila, zraven je še slabo vreme; komaj sem prišla do tukaj. Moj Bog, sama ne vem, ali bom mogla še nocoj do doma, dasi sem tako blizu!«

Povzdignila je oči k njemu, in Antonu se je zazdelo, da vidi v njih odprto nebo.

»No, pa stopi vsaj v sobo! Menda ničesar ne zamudiš, ako nocoj tukaj prenočiš!«

Stopal je z lučjo naprej, a ona počasi za njim. Res je bila videti zelo upehana. Komaj je prestavljala drobne nožice, ki so tičale v mokrih, ne več novih čreveljčkih. Premočena obleka pa se je oprijemala njenega vitkega telesa, da so se skozi njo črtali bujni udje.

»Moj Bog, kakšna pa si!« se je oglasila starka; »gotovo še oboliš! Ne, danes ne hodi dalje; saj pojdeš lahko gori leč, postelj imamo dovolj!«

»Eh, veš kaj, najprej ti skuhamo kozarec vina, da se ogreješ, potem pa lahko precej ležeš,« je pristavil Tone.

Katrica je zardela tja do temnih las, in le težko so ji šle besede iz grla, ko je rekla:

»Oh, s čim naj vam pa poplačam? Prav nobenega krajcarja nimam več!«

»Kaj boš plačevala? Kaj blebetaš? Popotnike sprejemati, lačne nasičati, žejne napajati, to so telesna dela usmiljenja,« je odgovorila Rejka ter stopila počasi v kuhinjo.

Ostala sta sama z Antonom. Katrica se je primaknila bliže peči, da bi se nekoliko posušila, Anton pa je stopil k oknu ter zrl skozi motne šipe v temno noč. Kaj je premišljeval? Prsi so se mu burno dvigale, a izpregovoriti ni mogel nobene besedice.

* * *

Kmalu je bilo vse tiho po hiši, le tu pa tam so zaškripala katera na pol priprta vrata, kadar je pritisnil močan prepih, zaropotalo katero ne popolnoma dobro zaprto okno, ob katero se je zaletaval veter . . .

Katrica je kmalu zadremala, utrujena od dolge in nenavadne poti. Objelo jo je neko sladko čuvstvo, ko je zatisnila oči pod debelo, toplo odejo. Lepe sanje ji dahnejo v glavo. Zdi se ji, da hodi po svoji sobici, opravljena v krasno svileno, tanko in z različnimi umetnimi

cveticami pretkano poročno oblačilo. Pred hišo drdrajo kočije, iz katerih stopajo veseli svatje, težko pričakujoč lepe neveste. Ona pa se ozira tja daleč na belo cesto, ali ne prihaja še najlepša kočija, v kateri se ima pripeljati nje ženin — Anton. A kočije le noče biti izza ovinka! Nekaj, kakor mala jezica se ji začne gibati v srcu. Zakaj ga ni tako dolgo? Čemu odlaša, ko mora vendar vedeti, da ga ona tako težko pričakuje! Tedaj pa stoji on kar na mah pred njo. Oh, ali je mogoče, da ga ni zapazila, ko je prihajal po stopnicah? ... Ne-popisna sreča se je polasti, roke razširi, da bi ga objela, a tedaj se — zbudi. Od sreče drhteč, odpre oči, in glej, po sobi se razširja slaba svetloba; na pragu pa stoji Anton, držeč svečo v desnici in nepremično zroč na-njo.

Katrica strepeče in nehote vzklikne: »Anton!« . . .

On pristopi korak bliže in šepeče:

»Katrica, zaspati nisem mogel, da ti ne bi voščil še enkrat »lahko noč«, ne zameri! Lahko noč!«

Obrnil se je počasi, še enkrat se ozrl na-njo, na rahlo zaprl duri za seboj ter odšel.

Zjutraj, ko se je Katrica odpravljala domov, je stopil Anton k njej, ne da bi ji pogledal v obraz, ter rekel:

»Katrica, pa ne da bi mislila več na mesto! Ti ostani doma, druge naj služijo!«

Odšel je, ne čakajoč odgovora, po svojih opravilih. Ona pa je stopala proti domu po rahlem snegu, kateri se ji je globoko udiral pod nogami. Semtertja se ji je nehote obrnila drobna glavica proti Rejčevini, katera se je v jasnem zimskem solncu svetlikala izza golega vejevja visokih orehov.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Materino delo za Boga in domovino. Hrvaški spisal Ivan Nep. Jemeršič, župnik grubišnopoljski. S pisateljevim dovoljenjem po tretji izdaji priredil za Slovenke Simon Gregorčič ml.

V Gorici. Tiskala, izdala in založila »Goriška tiskarna« A. Gabršček. 1896. Str. 232. Kupna cena 70 kr.

Ko sem lani opozoril Slovence na prelepo Jemeršičevo knjigo: »Majka u radu za Boga i Hrvatsku«, sem izrazil željo, da jo izda družba sv. Mohorja primerno prirejeno za Slovence. Žal, da sicer prezaslužna družba ni uvažila tega nasveta. Vzrokov pač ne umejem; kajti s to knjigo ne bi bila le

denih od slovečih kiparjev florentinskih. Za velikim oltarjem je nedodelana skupina »Pietà« Michelangelova. Slike na presno v kupoli in pristranskih kapelah so takisto vredne temeljitega proučevanja, kakor tudi slike na platno, ki dičijo posamične žrtvenike. Jako poučljiva so tudi plastično izdelana vrata i vnanja cerkvena, i ona, ki vodijo v sakristijo, ker so na njih mojstrske ploskvorezbe.

Naposled naj Te še opozorim na prekrasne mozaike po cerkvenem tlaku, katere so izvedene po umetniških načrtih, in pa na dragocene slike po šipah na oknih.

Prezanimiv je pogled s kupole, ker nas pouči o genijalnem nje osnutku in nam kaže mesto in njega okolico še v širšem obsežju, nego-li z istega zvonika, tako da bi stal in sanjaril tam zgoraj ves božji dan!

Utrujen po napornem strmenju v ta čudesni umotvor italijansko-gotiške arhitekture, sem krenil zopet v mestno okolico, da nekoliko, kakor bi rekel, duševno prebavim čarovite vtiske.

Vrnivši se z izprehoda, sem šel v umetniško razstavo, katero je baš te dni priredila družba florentinskih umetnikov »la società artistica«. — Dragi moj! Tu še živijo umetniki! In ti imajo preizvrstno tehniko v obdelovanju mramorja; kar igrajo se ti z njim kakor z voskom! Sploh se to pozna vsem tukajšnjim modernim umetniškim izdelkom, ki so razpostavljeni po prodajalniških izložbah; tu so podobe zgolj od alabastra in dragocenega mramorja, dočim se mi neimoviti, za lepe umetnosti topi Slovenci zadovoljujemo s podobicami od sadra in žgane gline (terracotta), da ne govorimo o — lesenih svetnikih, s katerimi okrašujemo takisto lesene oltarje bornih naših cerkva.

A. Progar.

Kmetiška ljubezen.

Spisal Premec.

(Dalje.)

Okoli ene popoldne je res prišel v hišo stric Matija, brat Rejkin, po katerega je bila takoj zjutraj poslala, namignivši mu, naj se praznje obleče.

»Ali si prišel? Kako pa doma kaj? Je-li Barba zdrava? Kaj dela Francek?« je vpraševala Rejka v eni sapi, sileč ga v toplo izbo.

»Hm ghm, vse dobro, vse prav, samo malo bolni smo vsi; no, pa bo že! Kaj pa pri vas? Kaj si mi hotela Mica?«

»Eh, kaj! Da bi šla s fantom kam snubit, to sem te hotela prositi! Pa čakaj, pij prej, potem se pomeniva dalje!«

Donesla mu je polič črnine, kruha in prasičjo kračo. — Zadolvoljno se je zasmel stric, se obrisal preko ustnic, namežiknil ter dejal:

»Oh, saj res! Dolgo je že, kar sem pokosil! In pot tam doli s Kozlovine, ta pač vsacega utruji, mu izprazni želodec in ga užeja, da je groza!«

»Oh, saj sem vedela,« je dejala ona in sedla k njemu za dolgo hrastovo mizo.

»Kaj pa Anton, kje je?«

»Gori nad hlevom pripravlja rezanico. Takoj ga pokličem. Toda prej se pomeniva, kam bi ga peljal. Fant je preboječ in neizkušen, ničesar si ne upa. Moral boš ti delati namesto njega!«

»Eh, to le meni prepusti! Kar pokliči ga. Najprej pojdeva k Lukovim; tam bo grošev!«

»Saj tudi jaz tako pravim!«

Ne dolgo potem je stal Anton pred stricem. Roke je držal v žepu ter, pozdravivši ga, je dejal na kratko:

»Kaj pa želite, stric?«

»Saj ne gori, potrpi! Sem sedi, da se pomenimo.«

Anton jima je ugovarjal, češ, da se nikamor ne mudi, in da je boljše, da se stvar prej dobro premisli. V mislih mu je bila še ves čas Katrica, in ni se mogel odločiti na nobeno stran. Toda ona dva sta silila vanj, mu dokazovala, kako modro bi to bilo, in — končno se jima je vdal . . .

Uro pozneje je stal Anton na pragu v svoji novi obleki, odpravljen na pot.

»Pa dobro in srečno opravita,« je želela Rejka, gledajoč za njima.

Ona dva pa sta stopala počasi in vsaki korak premišljujoč gori proti vasi.

Na ovinku so se jima prikazale prve vaške hiše, razprostirajoče se ob vznožju s snegom pobeljenega koničastega holma. Iz nizkih dimnikov se je valil gost, temnosivkast dim, katerega je tlačil veter prav do tal; zaslišal se je že krik in vreščanje vaških paglavcev, ki so se kepali z novim snegom ter včasih zopet dihal v premrle, na pol zmrzle roke.

Izmed nizkih hiš se je tam v zadnjem koncu vzdigovala ena v dve nadstropji ter se odlikovala po visokih oknih, polnih raznovrstnih cvetic. Videlo se je, da je tu prebival premožen kmet. In res je bila to hiša najbogatejšega vaščana Janeza Sile, po domače Lukova.

Tja sta zavila Matija in Anton.

Črez prostorno dvorišče, ograjeno z visokim, skrbno ometanim, na vrhu s koničastim steklom posejanim zidom, v katerega so bila vzdana visoko obokana vhodna vrata, sta stopala z resnim obrazom došleca. Skrbno negovano, vsem zakonom kmetijstva ustrezajoče gnojišče, obširni hlevi za mnogobrojno živino, ki je naznanjala navzočnost svojo z različno ubranimi glasovi — vse je pričalo o imovitosti gospodarjevi, a izza vsakega ogla je gledala njegova skrbnost.

Ko sta koračila preko dvorišča, je postajalo Antonu čedalje tesnejše pri srcu. Noge so se mu nekako ustavljale, in pogled mu je bil uprt v tla. Ali mu je treba, da hodi zdaj po tako sitnih potih! In da bi se vsaj izšlo vse, kakor bi hotel, no, potem bi že še bilo! Ali kdo mu je porok, da ne pojde osramočen od hiše? In to vse zaradi onih treh tisoč dolga, ki je na njegovem posestvu . . .

Iz misli ga je vzdramil stric Matija, ko ga je rahlo sunil v bok.

»Kaj se držiš kakor mila Jera! Zdaj je treba korajžel! Glavo pokoncu pa srce na jezik!«

Anton je vzdignil glavo, privzdignil klobuk ter potegnil z desnico po čelu, katero mu je močil vroč pot navzlic hudemu mrazu.

Na pragu ju je srečala Marjetica. Bila je debeluhasta, nizkega stasa, z rdečimi pegami na okroglem, zabuhlem obrazu. Ko je ugledala prišleca, je potegnila z roko preko oči, ki so bile videti objokane in od joka črno obrobljene.

»Kaj bo dobrega?« ju je vprašala.

»Kaj? Bodeš že še videla! Ako boš lepo ubogala, bo dobro za-te. Poglej ga Antona, ali ni zal fant?« ji pošepče na uho stric Matija.

Marjetica se strese. Dobro je umela pomen njegovih besed. A zinila ni nobene, le v obraz je postala še bolj rdeča, tako da so bile videti one pege temnoškrlataste, in to jo je napravilo še bolj odurno. Odšla je po svojem opravilu . . .

»Oh, ta-le in pa moja Katrica,« si je mislil Anton ter nehote vzdihnil; »toda denar, denar!« . . .

Premišljeval je, ali bi vstopil, ali ne. Kri mu je silila v obraz, in stisnil je ustnice trdo drugo ob drugo. Že se je obrnil, da bi odšel. Toda tedaj ga je stric porinil naprej, in stala sta v veži, po kateri je mogočno in počasi prikorakal gospodar Sila.

Le-ta je bil visoke postave, a že nekoliko upognjenega hrbtišča. Na ogorelem, ponosnem obrazu so se že kazale prve gube, a oko je žarelo še v mladeniškem svitu. Prvi pogled na tega moža te je uveril, da je menda trd kakor kamen, neupogljivega značaja, združenega s kmetiško ošabnostjo.

Nejevoljen je bil videti in odurno je vprašal :

»Kaj bi rada?«

Stric Matija je malo pomencal z rameni, stisnil roke na hrbtu skupaj — to je storil vselej, kadar je premišljeval kaj važnega — in rekel:

»Gospod Sila! Prišla sva radi važne stvari. Prosim vas, pojdimo v sobo, ker tukaj ni, da bi se razpravljali tako važni posli!«

Naslov »gospod« je Silo nekoliko utolažil. Dobro mu je delo vselej, kadar so ga njegovi sovaščani tako ogovarjali.

Stopil je nekoliko korakov na levo in tam odprl duri v majhno, čedno opravljeno sobo.

»Tjakaj sedita, pridem precej!«

Za nekoliko minut so že sedeli vsi okoli okrogle mize v tajnem pogovoru.

* * *

Kdo bi si bil mislil? Stric Matija in Anton sta dobro uro pozneje z lahkim srcem zapuščala Lukovo hišo — Marjetica je bila Antonova nevesta.

Iz začetka se je nekoliko obotavljala in ni hotela dati Antonu roke. Toda pogled iz očetovih oči jo je poučil, da se ne kaže ustavljati. Kdo ve, kaj je starega nagnilo, da je privolil v to zvezo? In obljubil ji je cele štiri tisočake, katere izplača na dan poroke.

Kdo je bil bolj vesel nego stric Matija, kateri je ves povoljni uspeh pripisoval svoji zgovornosti! Tako pokončno je stopal po vasi proti domu, da bi si bil skoro hrbet zlomil, in viržinka v ustih mu je plapolala kakor baklja.

Tako ponosen pa ni bil Anton. Okoli srca mu je bilo tako težko, kakor bi se mu bil zavalil nanj težak kamen. Pamet mu je sicer pravila, da je storil prav, in da si je samo tako mogel rešiti domačijo in si pripraviti temelj do imovitosti. Toda v misli se mu je vpletala Katrica, in tedaj bi se bil vsaki krat skoro skesal.

In glej! Kakor nalašč se jima prav v tem hipu prikaže izza bližnje hiše Katrica, stopajoč jima nasproti.

Anton povesi oči, obraz mu zalije rdečica, in roke se mu začno tresti. Ni si ji upal pogledati v obraz.

Ona pa je stopala molče mimo, povzdignila oči in se čudila, da je Anton tako zamišljen, da je niti opazil ni.

Oh, zakaj jo je prav v tem trenutku srečal!

Neki glas pa mu je govoril, da je ravnal z njo nepošteno.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetiška ljubezen.

Spisal Premec.

(Dalje.)

Pred dvema dnevoma so imeli v bližnjem trgu semenj. Mnogo vaščanov se je bilo tjakaj odpravilo, nekateri po resničnih ali dozdevnih opravkih, drugi in sicer večina njih iz gole radovednosti. Ko so se na večer vračali proti domu, tedaj je marsikateri po nepotrebem na široko meril cesto; marsikatera ženica je morala stati vedno za svojim možem, da se ji ne bi še v domači vasi zmuznil v kako krčmo, iz katere bi ga bilo težko spraviti.

Pri Lukovih so bili vsi doma ostali razen gospodarja, kateri je bil odšel na semenj, da bi ob tej priliki iztirjal nekaj dolgov . . .

Popoldne se je bil prej domov vrnil, nego je bil napovedal. Prva njegova pot je bila v hlev, da pogleda po živini. Ko je odprl vrata, se mu je zdelo, kakor da bi bila neka senca švignila mimo živine tja v kot, kjer je bila nakopičena stelja. Hlapec Tine pa, čeden fant, star kakih dvaindvajset let, je stal pri jaslih in se delal, kakor bi pokladal živini.

Gospodarja izpreleti nekak sum.

»Ali si sam?« zavpije nad hlapcem.

»Sam,« odgovori oni nekako boječe.

Grdo ga je pogledal, potem pa stopil proti kotu. Oči so mu siloma prodirale polutemo, in glej, tam izza lesenega stebra se mu zablisnejo nasproti — ženska oblačila. Roka se mu krčevito iztegne po njih; zagrabi jih in z vso močjo potegne k sebi. Pred njim je stala — njegova hči! Mrtvaško bleda je bila, se tresla po vsem životu ter povešala glavo na prsi.

Sili se nagubanči čelo, zobje mu zaškripljejo in desnica se mu visoko vzdigne, da bi padla na hčer.

V tem trenutku pa stoji pred njim Tine ter ga prime za roko.

»Ne, topli je pa ne bode!« . . .

Sila povzdigne zopet roko, in ta pade s tako močjo hlapcu v obraz, da se mu takoj ulije kri iz ust in nosa.

»Na, to imaš za svojo nesramnost! Ti, vlačuga, se spravi v hišo, tam že poračuniva! Ti pa poberi svoje cunje in se mi izkidaš še nocoj od hiše!«

»Hm,« je dejal oni pomenljivo, »takoj pojdem! Toda, še klicali me bode, ako se stvar kako ne prenaredi!«

Gospodar mu ni ničesar odgovoril, toda kar zadušiti ga je hotelo, in le to si je želel, da bi kmalu prišel na zrak.

Kaj se je potem godilo v hiši, ko se je zaprl Sila s svojo ženo in hčerjo v najbolj oddaljeno sobo, kjer so ostali dolgo, dolgo, tega nihče ni vedel. Hči je bila objokana isti dan in še več dni potem.

Sila pa je dejal svoji ženi:

»To imamo pripisati le tvoji kratkovidnosti! Da bi se le kdo oglasil, predno se pokažejo posledice!«

No, in oglasil se je Rejčev Anton.

* * *

Črez dober mesec je bilo veselo ženitovanje na Rejčevini. Plesali so Antonovi svaki in sestre, plesal stric Matija in plesal celo stari Sila z bolešno Rejko. Vrtel se je Anton s svojo nevesto Marjetico, vrteli se svatje vsi vprek, da se je čul hrup in šum tja gori v vas. Pirovanje je trajalo tri dni in dve noči. Šele tedaj so se vsi razšli utrujeni, zaspani in izmučeni.

Ljudje so ugibali, kaj je Silo pripravilo do tega, da je dal hčer Antonu, ki je bil sicer dober človek, toda ne imovit, ampak celo zadolžen. Brusili so si jezike, toda pravega niso uganili.

Sila je Antonu takoj izplačal dogovorjeno doto, in Anton se je na mah rešil nadležnih svakov, in še nekaj gotovine mu je ostalo. Poprijel se je krčme in kmetije, najel še enega hlapca in deklo, in opomogel si je. Tudi Marjetica je bila kakor ustvarjena za gostilnico. Vdala se je v svojo usodo in je delala Antonu vse po volji.

Tako se jima je kazala brezskrbna in lepa prihodnjost. Živela sta mirno in zadovoljno, ne želeč si izpremembe. Anton je le redko kdaj še mislil na Katrico, in kadar se ga je polotila taka misel, jo je otresel takoj. Videl jo je bil zadnjič, ko je šel k poroki. Stala je v cerkvi za vrati blizo krstnega kamena, blede, upognjena, nemo zroč po temni cerkvi . . .

Stara Rejka je bila vesela sinove sreče, a bolehalo je bolj in bolj, dokler je niso nekega pomladnega dne zanesli tja na stran njegovega moža . . . In bolje je bilo tako!

* * *

Dnevi so naglo potekali drug za drugim. Nastopilo je vroče poletje.

Nekega večera, ko je bil Anton vprav pol leta oženjen, mu je povila žena krepkega sinčka.

»Ah, Anton, da bi le živel! Vidiš, prezgodaj je prišel na svet, bojim se!« je zašepetala sramežljivo žena. Pri tem se mu je komaj upala pogledati v obraz.

Toda Anton je bil tako srečen, da je bil za vse gluhi in slepi. Dosti mu je bilo, da je zrl v drobnega črvička pred seboj. Hodil je vsako minuto okoli zibelke, se pripogibal nad njo in božal novorojenčka z žuljavo desnico. Semtertja ga je vzdignil ter prenašal na rokah po sobi gori in doli. Ona pa se mu je smejala in se šalila, kako je neumen. No, fantek ni hotel umreti; vsaki dan ga je bilo več, da ga je bilo res lepo videti.

Tako je sčasoma minilo prvo burno očetovsko veselje. Anton se je ohladil ter začel bolj trezno presoјati dogodke. In tedaj mu je včasih šinila čudna misel v glavo. Ni se mu zdelo mogoče, da bi fant, ki je prišel na svet pri šestih mesecih, mogel tako uspevati. Saj je celo slišal, da taki otroci nikdar ne žive. In bil je vsaki dan bolj zamišljen; nič več se mu ni prav ljubilo, in začel se je celo ogibati žene in otroka.

Necega dne se je odpravil po opravilih v bližnji trg. Na potu ga je srečal star znanec, Zaplotnikov Janez iz sosednje vasi. S tem si nista bila nikdar prav prijazna.

»Kam pa, Anton? Ali greš plenice kupovat?« ga je izpraševal šegavo Zaplotnikov.

Anton mu ni nič odgovoril, toda vprašanje ga je neprijetno zbudilo. Zaplotnikov pa je nadaljeval: »Eh, pri vas je čuden svet! Otroci se vam rode skoraj prej, nego poznate svoje žene!«

»Kaj hočeš s tem povedati?« je vzkipeł Anton.

»No, kaj? Šest mesecev si šele oženjen, pa imaš že živega sina! Da bi te plent! Kar ostrmeli smo vsi, ko smo slišali, da ti jo Sila da. No, zdaj pač vemo, kako se je to godilo! Ha, ha, Tonček — ti nas vse prekosiš!«

Smejal se je glasno ter šel po svojem potu.

Antonu je začelo prihajati čudno okoli srca. Tedaj ne le on sam, tudi drugi že ugibljejo o njegovem otroku! Celu pot so mu zvenele Janezove besede na ušesa. Tema se mu je delala pred očmi, in nekaj ga je tiščalo, da bi bil glasno zavpil in dal duška svoji notranjosti.

Dospel je v trg. Še na misel mu ni več prišlo, da bi opravil svoje reči, zaradi katerih je bil prišel. Zavil je v bližnjo krčmo, poklical vina ter pil in pil.

Pozno po noči se je opotekal proti domu. Vse se je vrtelo okoli njega. Obležal je sredi pota v blatnem jarku.

* * *

Zbudilo se je krasno jutro. Prvi solnčni žarki so se prikradli čez bližnje holme, igrajoč se z listjem v vrhovih s sadjem obloženih dreves, odtod so se spuščali niže, vedno niže, dokler se niso spojili z rosnimi kapljami, bleščečimi se na visoki travi obcestnih travnikov.

Tedaj so se pa uprli tudi Antonu v hrbet. Začutil je neko dobrodejno toploto po vsem životu, privzdignil glavo, pretegnil roke in noge ter strmeč izpregledal. Sam ni vedel, kaj se je bilo z njim zgodilo! Roke so bile razprskane od trnja, hlače na kolenih pretrgane in vsa druga praznična obleka blatna in povaljana. V glavi mu je bilo grozno pusto in razbijalo je po njej, kakor bi mu kdo tolkel s kladivom po možganih. Le počasi se mu je vračal spomin. Prvikrat v življenju se je bil tako napil.

Počasi se je vzdignil. Pogledal je po cesti, ali kdo odkod prihaja. Ko ni bilo nikogar videti, se je začel snažiti, in tedaj so mu šele začeli stopati včerajšnji dogodki živo pred oči.

Začelo ga je biti sram.

»Ne, to ni možko,« je dejal sam pri sebi, »da si gorje tolažim z vinom. Prvikrat in zadnjikrat si se ga tako navlekel! Prav gotovo nikdar več ne!«

Spomnil se je žene. Kako naj se odslej proti njej vede? Težko vprašanje! V srcu mu je vrelo in kipelo, in le s silo je dušil svojo jezo.

»In je-li ona kriva vsega? Saj sem jaz snubil njo, ne ona mene!... Toda povedati bi mi bila morala! Oh ta denar, ta denar! . . . Prav se ti godi, Anton! Ako bi bil imel več poguma, bi bil vzel Katrico. Skupaj bi bila delala in vsega bi bilo dovolj, če bi bilo treba prodati tudi polovico zemljišča! Tako sem pa premožen, ha, premožen, pa tudi nesrečen! Saj imam toliko, da redim lahko še tuje otroke, ha, ha! . . . To jo premikastim, ko pridem domov . . . oh to jo bodem! . . . Kaj, ženo boš tepel? Kaj tako daleč si že, Tone? . . . Ne, ne, še pogledam je ne, to bo najboljše!« . . .

Take in enake misli so mu rojile po glavi, mu mučile telo in dušo, in le težko je stopal dalje. Solnce se je vzdigovalo više in više in pripekalo je, da je mislil, da mu prepeče možgane, in v debelih curkih mu je lil pot po obrazu in po vsem životu . . .

Od daleč mu je zablestela nasproti Rejčevina. Pozdravljali so ga stari znanci orehi, trepetajoč v lahnem vetriču s svojim temnozelenim listjem.

Anton je vzdihnil.

Ko je prišel pred hišo, sta ga čudeč se gledala hlapca, ker nista bila vajena, da bi ga videvala tako prepadlega in bledega. In šel je mimo njiju, kakor ju ne bi bil zapazil.

Hotel je stopiti v hišo. Tedaj pa je začul izpod oreha znani glas Matevžetovega Franceta.

»No, pojdi sem! Nekaj ti imam povedati!«

Anton je stopil k njemu in prisedel. France pa je začel z razburjenim in vinjenim glasom:

»Veš kaj? Včeraj sva se s starim sprla, ker mi ne pusti, da bi se oženil. Saj veš, Rožanovo Katrico bi rad vzel, pa stari noče nič slišati! No, jaz sem pa šel, in pijem že od sinoči in pil bom, dokler mu ne napravim vsega. Na, Anton, pij! Kadar je človek pijan, oh, kako je dobro zanj!«

Antona je bila pot tako utrudila in segrela, da ga je mučila neznosna žeja. Prime za kozarec in ga izprazni do dna. Oh, kako mu je to dobro delo! . . .

Steklenica je bila prazna . . .

»Marjeta, še eno!« je zavpil France.

Na pragu se je prikazala Antonova žena z otrokom v naročju. Ko je zagledala moža, je naglo pristopila in rekla: »Oh, samo da si doma. Kako sem bila v strahu, da se ti je kaj pripetilo, ko te ni bilo od nobenega kraja. Na, primi malo otroka, da lože prinesem vina!«

Toda Anton se ni zgenil. Njegove oči so bile strmo uprte pod mizo, in po obrazu so ga izpreletavale vse barve. Razburil ga je bil pogled na otroka.

Žena ga je strmeč pogledala, toda ni rekla ničesar, ampak je odšla z otrokom po vino.

Anton pa je pozabil trdni sklep, da ne bo več pil. Vlival je vase kozarec za kozarcem in sam je hodil v klet po vino, ne da bi zahteval kaj plačila od tovariša.

Na ženo se ni niti enkrat ozrl, dasi ga je prijazno opominjala, naj neha piti, ker sicer lahko zbolí.

Semtertja je pa zarežal na-njo, da se je prestrašena umaknila.

Popoldne sta bila on in France tako pijana, da nista vedela sama za-se. Antona sta morala hlapca nesti na posteljo, France pa se je zaril v seno.

Marjeta si je skrivaj brisala solze v predpasnik.

(Konec prihodnjič.)

Kmetiška ljubezen.

Spisal Premec.

(Konec.)

rugi dan se je Anton zopet zbudil s težko glavo. Žena je poskušala na vse načine, da bi pripravila besedo iz njega. Toda zaman! On je gledal kar samo v tla, hodil nekoliko časa okoli doma, a potem odšel. Zopet ga ni bilo domov celi dan. Privlekel se je šele proti jutru . . .

V nedeljo je bilo. Na Rejčevino je privrelo popoldne, kakor po navadi, vse polno ljudstva, katero je posedlo mize pod orehi, pa tudi notranje prostore. Vse vprek je šumelo in vrvelo, da nisi slišal samega sebe. Iz sosednje vasi je došel tudi harmonikar, kateri je začel raztezati in vleči svoj razpokani meh. Fantje so jo udrli drug za drugim za njim na skedenj, dekleta so mahoma vzrasla iz tal, in začelo se je rajanje in razgrajanje ter trajalo do poznega večera.

Došel je tudi Matevžetov France ter pripeljal s seboj Katrico. Ta se je sicer dolgo ustavljala, češ, da na Rejčevino ne pojde, toda na zadnje se je le vdala ter stopila med drugo mladino; a rdečica ji je zalivala lepo lice.

Anton je danes sam stregel svojim gostom. Žena mu je bila nekoliko obolela ter ostala v svoji sobi. Naklonilo ji je bolezen največ Antonovo vedenje in njegov čudni preobrat . . . Včeraj, ko je bil prišel vinjen domov in je stala zibel z otrokom v veži nekoliko na poti, jo je sunil z nogo, da je butnila z vso močjo ob zid, in da je otroče, prestrašeno iz spanja, začelo kričati na vse grlo. Anton pa se je hripavo zasmejal in siknil besedo: »Pankrt«!

Žena, ki je bila v tem trenutku prihitela, je slišala to ter prebledela. Zdaj je šele vedela, kaj pomeni ta nenadni preobrat Antonov. Boječe se je stisnila k zidu, tolažila dete ter je odnesla v sobo, ki jo je zaklenila za seboj. Tam pa se je vrgla na posteljo in ihtela je, da se je krčevito treslo celo telo.

«Oh, kako sem nesrečna, silno nesrečna!»

V nedeljo pa ni mogla vstati.

Anton se je danes dobro zdržal vina. Z deklo sta nosila gostom pijače in jedil.

Tedaj je pa zagledal Katrico s Francetom; zasklelo ga je, kakor bi ga bil kdo nenadoma dirnil z nožem prav okoli srca. Stisnil je spodnjo ustnico pod zobe, da je izginila vsa kri iz nje. V očesu pa mu je tako čudno zažarelo! . . . V istem trenutku je pa slišal tudi od bližnje mize ta-le pogovor, ko sta se dva vaščana poluglasno menila:

»Kaj, ali nisi še slišal, kar ve že vsa okolica? Stari jo je Antonu dal samo zaradi tega, ker se je bila spečala s hlapcem!«

»Oh — ubogi Anton! Ta zaslepljenec!«

Antonu se je stemnilo pred očmi; mehanično je sedel na bližnjo klop, pa kar zopet vstal ter taval proti hiši. Tam je na omari pograbil velik kozarec in stopal z njim nizdoli v klet. Tam je primaknil nizek stol k sodu, odmašil pipo, da se je rujno vince zaiskrilo v svetlem kozarcu in zadišalo kakor roža. In izlil je poln kozarec vase. Teklo je, kakor na živo apno! »Ha, še en kozarček! Še enega, še enega!« . . . Kmalu mu je bil obraz rdeč in zalit s krvjo, oči so se mu izbulile, in ko je stopal proti vrhu, še je moral oprijemati. Dekla ga je že dolgo iskala. Nekateri so hoteli plačati, da bi odšli.

»Danes nobeden nič ne plača, nobeden! Kdor hoče še piti, naj ukaže!« je vpil Anton, opotekajoč se od mize do mize.

Ljudje so se spogledovali, se muzali, še drugi so se glasno smejali, tretji pa so si začeli sikati v ušesa, da je norec; a fantje, kateri so med tem rajali in ukali, so prihiteli, zaslišavši to ugodno novico, na plano, vzdignili Antona na roke ter ga nosili gori in doli, kričeč: »Bog živi našega Antona!« Oni, kateri so stali za njim, pa so mu kazali nosove ter si s prsti trkali na čela, češ, tam ni vse v redu pri tem človeku . . .

Gori pri oknu se je pa v tem prikazala ženska podoba. Bila je Marjeta, njegova žena. Ko je videla, kaj se godi, ji je izginilo iz obraza še ono malo krvi, kar je je bilo. Oprijela se je stola, se stisnila v dve gube ter obstala kakor mrtva . . .

»Ju, ju-u-u-hu-hu!« se je glasilo od spodaj gori, posamezno, v dveh, v koru . . . »Ju-u-ju-u-hu!« . . .

* * *

Bilo je pozno po noči. Na Rejčevini je bilo že vse tiho. Ljudje so se bili razšli, fante je bilo pa še slišati na vasi, zdaj na enem koncu, zdaj na drugem. To pa že ni bilo več petje, nego rjojenje kakor v zverinjaku. Vmes se je mešalo pasje lajanje, mačje mijavkanje — oj, to idilično vaško življenje!

Naposled pa je vse potihnilo, in marsikateri počitka potrební vaščan se je globoko oddahnil ter se obrnil, da bi sladko zadremal . . .

Anton je sam sedel pri mizi pod orehom. Glavo je podpiral v roci; tedaj pa se ga je hipoma pelastilo strastno hrepenenje po — Katricí. Samo še enkrat bi bil rad govoril z njo, samo še enkrat ji pogledal v globoke oči! Potem, če treba, bi rad tudi umrl! —

Na nebu je tiho plaval mesec, se skrival za oblake, kakor bi ga bilo sram, se zopet prikazoval ter zvedavo pogledoval skozi mala okenca, občudujoč vaške krasotice na skromnih ležiščih.

Tudi v Katričino nizko sobico se je prikradel ter ji je zrl naravnost v blede, krasni obrazek. Kako mirno je ležala! Razgaljena levica ji je visela ob robu doli čez posteljo, a desnica ji je rahlo počivala na bujnih, kipečih, samo napol odetih prsih. Na koncu postelje pa je izpod odeje radovedno gledal konec drobne, kakor izklesane nožice, vredne, da bi služila v model kakemu kiparju. Tako je rahlo dihala, da so se prsi komaj vzdigovale.

Toda hipoma se je sklonila pokonci. Zazdelo se ji je, kakor bi bilo zunaj pod oknom nekaj zaropotalo, in ta šum jo je zbudil. In res, zopet! In zopet! Kar se ob oknu prikaže moška glava.

»Tek, tek, tek,« zaropoče na šipe.

Katrica stopi na rahlo iz postelje, da bi odprla okno. Menila je, da je prišel Matevžetov France, kakor ji je bil obljubil sinoči.

Počasi odpira okno . . . Toda v tistem hipu zopet nekaj zašumi, kakor bi bil kdo z vso silo od spodaj stresel lestvo. V tem trenutku izgine od okna tudi glava, in zdelo se ji je, da se vali človeško truplo po lestvici nizdoli proti tlam.

Prestrašena skoči od okna in smukne pod odejo. Zunaj je bilo zopet vse tiho.

Okoli hiše pa v tistem hipu zavije — Matevžetov France ter zbeži po vasi navzgor, kakor bi ga kdo podil. Prišedši domov, plane naglo na svisli ter se zarije v seno.

* * *

Ko je šel drugo jutro na vse zgodaj cerkovnik zvonit dan, je moral mimo Rožanove hiše. Počasi je stopal stari mož proti cerkvi, ne gledajoč na desno, ni na levo. In tako se je zgodilo, da je nena doma zadel z nogo ob človeško truplo. Sklonil se je ter začel, čudeč se, tipati dozdevnega zaspanca. Tedaj pa je zagledal tudi ob hiši prislonjeno lestvico, in hipoma se mu je zdanilo v glavi.

»Aha, aha, to je pa kaj družega! Hm, hm, ta pokvarjeni svet! Oni na tleh pa se ni genil. Tedaj ga je stavec obrnil, da bi videl obraz. »Ježeš — Marija — Rejčev Anton! In nobenega življenja ni več v njem!« —

Kolikor so ga mogle nositi stare noge, je hitel do soseda; tam je sklical ljudi, in kmalu je bila gneča okoli mrtveca. Ugibali in ugibali so, kako se je ponesrečil, a sodba je bila kmalu sklenjena.

»Kaj pa je iskal okoli deklet? Prav se mu godi! In še oženjen je bil ta ničvredni človek!«

Komisija, katera je popoldan dospela v vas, je »konstatovala«, da si je bi Anton zlomil tilnik.

Tretji dan so ga pokopali.

* * *

Katricico je grozna smrt tako presunila, da ni mogla več ostati v očetovi hiši. Tudi Matevžetovega Franceta ni mogla več trpeti. Odšla je v Trst in tam stopila v službo. Pravijo, da se je tam poročila z nekim železniškim čuvajem. —

Rejčevina je prišla v last tujim ljudem. Marjeta ni Bog ve kako žalovala za Antonom. Predno je minilo leto, se je poročila s Tinetom, ki je bil nekdanj za hlapca pri njenem očetu ter se je bil po smrti njenega moža kmalu od nekod priklatil.

Toda govore, da tudi ta zakon ni srečen!

Posvečenje.

Ko vze človeku raj prvotni
 Bog milodarni in dobrotni,
 Dal njemu v kletu odškodnino
 Blestečo zlato je kovino.
 In ne spozna te kletve svet,
 Za zlate zvonke strastno vnet,
 Čeprav izvor so vseh nezgod,
 Sovražnih besov bujni plod
 In seme, koje skrb in strast
 Rodi v pogibelj in propast! —
 Ne klanjam bogu se sveta;
 Kaj mar mi srebra in zlata
 In če mi niso naklonile

Zakladov rojenice bile;
 Saj v srcu hranim jaz zaklad,
 Ki vreden več je tisočkrat,
 Kot svetli biseri blesteči
 In zlat mamljivo vam zveneči. —
 Zaklad moj — pesmi srebročiste,
 Glasovi duše moje vi ste! — —
 In duše moje ti uzor,
 Bogastva mojega izvor,
 Jaz v venec hočem pesmi zbrati,
 Ti v dar nevestni dijamem.
 Ne boš pa ti kot v talmi-zlati
 V nakitu zdela se le-tem? —

Ž. L. Mozirski.

